

De Heer A. GOFFART
Gemachtigd ambtenaar
Directeur Stedenbouw B.R.O.H.
Ministerie van het Brussels
Hoofdstedelijk Gewest
CCN-Vooruitgangstraat 80-bus 1
1035 Brussel

U/ref. : 04/pdf/163267
O/ref. : gm/bxl2.559/s.376
Bijlage : 1 dossier

Brussel,

Mijnheer de Directeur,

Betreft : BRUSSEL. Koninklijke Vlaamse Schouwburg, Lakensestraat 146. Restauratie van de traphal en foyer. Aanvraag van een unieke vergunning. Eensluidend advies.
Dossier behandeld door Fr; Timmermans en S. Duquesne.

In antwoord op uw brief van 20 september 2005, hebben wij de eer u te melden dat onze Commissie tijdens haar vergadering van 21 september 2005 over hoger vermelde werken gunstig advies onder voorbehoud heeft uitgebracht.

Op uitdrukkelijke vraag van de Directie Stedenbouw heeft de Commissie het bovenstaande dossier als een dringend punt behandeld tijdens haar vergadering van 21 september. De Commissie heeft een uitzonderlijke inspanning geleverd om de aanvraag grondig te analyseren en te bespreken. Ze vraagt echter die manier van werken in de toekomst te vermijden, te meer daar het dossier geruime tijd geleden werd ingediend bij de DS en reeds op 17 mei 2005 door de DML werd onderzocht.

De voorliggende aanvraag tot het bekomen van een unieke vergunning betreft diverse werken in traphal en foyer ten gevolge van bijkomende problemen en nieuwe ontdekkingen tijdens de werf. De aanvraag is algemeen genomen grondig gedocumenteerd en uitgewerkt op basis van de nodige voorstudies en analyses. De Commissie feliciteert de bouwheer en de ontwerpers voor de kwaliteit ervan.

De restauratieopties omvatten onderstaande punten, die de KCML als volgt adviseert.

- het herplaatsen van de verlichtingsarmaturen in de traphal : het betreft hier de kandelaars uit Venetiaans kristal die gedemonteerd werden voor de aanvang van de werf. Deze elementen werden na de brand in de jaren 1950 geplaatst ter vervanging van de oorspronkelijke verlichtingselementen. De Commissie onderschrijft de optie om ze zorgvuldig te herstellen en terug te plaatsen aangezien het om waardevolle objecten gaat die zich goed in de ruimte integreren.
- Het herleggen van de natuursteenvloeren : op basis van historisch onderzoek kon het uitzicht van de oorspronkelijke vloeren bepaald worden (combinatie van Comblanchientegels en fijne petit granit). De Commissie keurt het voorstel m.b.t. het herleggen van de vloeren goed, mits voorafgaande goedkeuring van de stalen (nieuwe stenen en plaatsing) door de DML.
- de consolidatie van het plafond in de traphal : het centrale deel van het plafond kwam enige tijd geleden naar beneden. Op dit deel na is het plafond algemeen genomen in goede staat en

goed bewaard. Het voorstel omvat een maximaal behoud en consolidatie van het bestaande met het oog op een mogelijke latere restauratie. In afwachting van die restauratie zou het plafond een monochrome afwerkingslaag krijgen. De Commissie onderschrijft dit punt niet en vraagt punt 4.3, p.16 uit het uitvoeringsdossier te weren, te meer dat het voorliggende dossier reeds voorziet een staal van een nieuw gemaroufleerd doek met reconstructietekening aan te brengen. Ze vraagt de geleverde inspanningen te vervolledigen door de reconstructie van het middendeel en de restauratie van de medaillons.

- stabiliteitswerken aan de colonnade en herstellen van de stucdecoratie : de KCML heeft geen bezwaar tegen deze werken in zoverre ze nauwkeurig door de DML worden opgevolgd en de nodige verduidelijkingen m.b.t. de herstelling van de binnenstructuur aan de DML worden voorgelegd.

- het verwijderen van de latere overschilderingen op de muren van de foyer met vrijlegging en consolidatie van de oorspronkelijke muurschilderingen: de Commissie formuleert vanzelfsprekend geen bezwaar tegen het vrijleggen, reinigen, consolideren en fixeren van deze muurschilderingen, een optie waar ze van in het begin op heeft aangedrongen. Ze vraagt echter een gedetailleerde beschrijving van de interventies te laten op stellen door een deskundig restaurateur. De voorgestelde behandelingen als reiniging en fixeren d.m.v. een thinner en de consolidatie met “Polaroidcompressen” roepen ernstige vragen op ; het moet herzien worden en een volledig restauratiedossier moet opgesteld worden door een deskundige restaurateur met een ruime ervaring in de restauratie van muurschilderingen.

De Commissie stelt vast dat het geheel van de behandelingen overeenstemt met een nagenoeg volledige conservatiebehandeling van de muurschilderingen. Een logische volgende stap zou de restauratie zijn, met name de retouche en de integratie van de lacunes, hetgeen kadert in een esthetische benadering,. Die laatste ingreep is niet gericht op de conservatie op zich en dus niet dringend of prioritair. De optie om de restauratiefase nu nog niet uit te voeren, maar in plaats daarvan de muurschilderingen opnieuw met een monochrome verflaag te bedekken, en dit na reeds zeer veel deskundigheid en middelen in de conservering geïnvesteerd te hebben, is voor de Commissie om verschillende redenen onaanvaardbaar. Vooreerst stelt men in het dossier dat deze ingreep volledig reversibel en de verflaag gemakkelijk te verwijderen zou zijn. Een dergelijke verfsoort is aan de Commissie onbekend en bovendien kan het verwijderen ervan nooit kunnen gebeuren zonder de oorspronkelijke muurschilderingen aan te tasten. Dit vergt steeds mechanische (scalpels) of chemische (decaper- en oplosmiddelen) behandelingen die onvermijdelijk schade met zich mee brengen. Vervolgens benadrukt de Commissie de uitzonderlijke kwaliteit van de reeds blootgelegde delen van de muurschilderingen (waarvan sommige delen reeds volledig gerestaureerd zijn, retouche inclusief, bvb. de medaillons) : het gaat hier om kunstwerken met een onmiskenbare artistieke en kunsthistorische waarde, zowel wat uitvoeringskwaliteit als stilistische kenmerken betreft (neo-Vlaamse renaissance die reeds de Art nouveau aankondigt). De Commissie acht het vanzelfsprekend dat dergelijke muurschilderingen erkend, gevaloriseerd en kenbaar gemaakt worden. Tot slot kan dit punt ook niet los gezien worden van de reconstructie van de plafonddecoratie van de foyer (zie volgend punt). De combinatie van het kleurrijke plafond met effen muren zou afbreuk doen aan de waarde van het plafond (en aan de inspanningen die geleverd worden om zijn oorspronkelijk uitzicht terug te vinden), evenals aan de algemene perceptie van de foyer die opgevat werd als een totaalkunstwerk.

De Commissie vraagt dus de laatste zin van punt 3 – p.62 i.v.m. de monochrome overschildering uit het uitvoeringsdossier te schrappen.

- het herstel van de oorspronkelijke kleurstelling van de sgraffiti van het plafond van de foyer (nieuwe laag op de bestaande verflaag): de Commissie aanvaardt dit principe, maar vraagt verduidelijkingen omtrent de verfsoort (technische fiche voor te leggen) en de nodige garanties dat de uitvoering door gekwalificeerde restaurateurs zal gebeuren.

- het herplaatsen van gedemonteerde, oorspronkelijke elementen: de Commissie onderschrijft de voorgestelde ingrepen. Ze wijst op de kwaliteit van de oorspronkelijke verluchttingsroosters en vraagt ook de polychromie van de oorspronkelijke elementen te restaureren.

Bij wijze van besluit meent de Commissie dat het dossier een positieve evolutie heeft doorgemaakt die zal bijdragen aan de herwaardering van de foyer en traphal van de KVS. Om deze ruimten én de geleverde inspanning om ze te conserveren ten volle tot hun recht te laten komen vraagt ze bovenstaande bemerkingen op te volgen, in het bijzonder wat de muurdecoratie van de foyer en het plafond van de traphal betreft.

Met de meeste hoogachting,

G. MEYFROOTS
Adjunct-secretaris

J. DEGRYSE
Voorzitter

kopie : D.M.L. van het Brussels Gewest